

**UCHWAŁA NR XXXV/229/2021
RADY GMINY LISEWO**

z dnia 30 listopada 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2022 - 2030

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późn. zm.), i art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.) Rada Gminy Lisewo uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się, Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2022 – 2030, która stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2022 roku.

Przewodniczący Rady Gminy

Piotr Goliński

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2022 – 2030

Lisewo, 2021 r.

Spis treści

1. Słowo wprowadzające.....	3
2. Powiązania z innymi dokumentami strategicznymi.....	4
3. Nasza wizja	5
4. Diagnoza stanu obecnego	6
4.1 Sytuacja demograficzna i społeczna	7
4.1.1 Dzieci i młodzież	7
4.1.2 Seniorzy	8
4.1.3 Cudzoziemcy	9
4.2 Bezrobocie.....	9
4.3 Osoby biernie zawodowo	10
4.4 Edukacja	10
4.5 Pomoc społeczna	12
4.6 Przemoc w rodzinie	14
4.7 Uzależnienia	15
4.7.1 Uzależnienia od środków psychoaktywnych	15
4.7.2 Uzależnienia behawioralne	17
4.8 Bezpieczeństwo publiczne	18
4.9. Niepełnosprawność.....	19
4.10. Organizacje pozarządowe	20
5. Zarządzanie gminą to „dobre rządzenie”	22
6. Analiza SWOT	25
7. Cele strategiczne oraz kierunki działań	27
8. Szczegółowy opis działań	29
9. Koszty wdrożenia Strategii	35
10. Monitoring Strategii	36
11. Zdanie podsumowujące	38
12. Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	39

1. Słowo wprowadzające

Szanowni Państwo...

Przed Państwem nowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla naszej gminy. Jej kształt i treść są wynikiem zaangażowania wielu osób zamieszkujących Gminę Lisewo.

Proces opracowywania Strategii oparty był na partycypacji społecznej, zaangażowaniu mieszkańców i ich przedstawicieli. W prace włączeni zostali także przedstawiciele instytucji oraz organizacji działających na terenie Gminy na rzecz jej mieszkańców.

Strategia została opracowana przy założeniu, że społeczność lokalna i władze samorządowe najlepiej wiedzą, jakie są ich potrzeby. Dzięki wywołaniu przyjaznej atmosfery na warsztatach społeczzeństwo utożsamiało się z nimi i aktywnie w nich uczestniczyło.

Do udziału w pracach nad Strategią zaproszono:

- przedstawicieli władz,
- radnych i sołtysów,
- pracowników Urzędu Gminy w Lisewie oraz Kierowników Jednostek Organizacyjnych,
- mieszkańców gminy w tym przedstawicieli seniorów i młodzieży,
- przedstawicieli różnych grup zawodowych,
- reprezentantów organizacji pozarządowych,
- przedstawicieli służb mundurowych,
- lokalnych liderów i animatorów.

Niniejszy dokument zawiera w sobie elementy diagnozy, jak i ukazuje działania które gmina może długofalowo realizować, aby nie tylko rozwiązywać problemy już istniejące, ale przede wszystkim zapobiegać powstawaniu nowych. Realizacja Strategii ma na celu przede wszystkim budowanie takich warunków do życia, które wzmacniają kompetencje społeczne jednostek i rodzin, ale także stwarzają system wsparcia dla społeczności lokalnej odpowiadającego na jej potrzeby.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych obejmuje horyzontem czasowym 9 kolejnych lat, co oznacza formułowanie celów długofalowych, które pozwalają realizować dalekosiężne zamierzenia. Jest dokumentem otwartym, który powinien być uzupełniany o nowe treści, pomysły i sposoby rozwiązywania problemów.

Jej uchwalenie nie zamyka dalszych prac, wręcz przeciwnie - otwiera kolejny etap polegający na opracowaniu programów operacyjnych oraz weryfikacji i aktualizacji celów i priorytetów rozwoju.

Kierownik GOPS w Lisewie
mgr Monika Kowal

Lisewo, 2021 r.

2. Powiązania z innymi dokumentami strategicznymi

1. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu „Europa 2020”.
2. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014 – 2023.
3. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.
4. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia przyspieszenia 2030+.
5. Strategia Rozwoju Powiatu Chełmińskiego na lata 2015–2025.
6. Strategia Rozwoju Gminy Lisewo na lata 2017–2030.
7. Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030.
8. Wojewódzki program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie Kujawsko – Pomorskim na lata 2021 – 2025.
9. Wojewódzki program przeciwdziałania narkomanii w województwie kujawsko-pomorskim na lata 2021-2025.

3. Nasza wizja*

Gmina Lisewo w 2030 roku

To miejsce, w którym
dzięki dobrej jakości usługom publicznym
żyje się
wolniej, zdrowiej i bezpieczniej
a mieszkańcy,
których tu ciągle przybywa,
tworzą spójną społecznie
wspólnotę samorządową.

* Wizja określona przez Strategię Rozwoju Gminy Lisewo na lata 2017 – 2030.

4. Diagnoza stanu obecnego

Gmina Lisewo usytuowana jest w środkowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie chełmińskim. Jej powierzchnia wynosi 8631 ha, stanowi to 16,34% powierzchni powiatu. Graniczy z gminami: Stolno i Papowo Biskupie z powiatu chełmińskiego, Płużnica z powiatu wąbrzeskiego i Chełmża z powiatu toruńskiego. Przez teren gminy przebiega odcinek autostrady A-1 o długości 7,5 km. Zlokalizowany w Lisewie węzeł autostradowy stwarza możliwość usytuowania w jego obrębie obiektów handlowych, magazynowych i produkcji nieuciążliwej. Wieś Lisewo leży na ważnym szlaku komunikacyjnym. Od Torunia odległa jest o 33 km. Najbliżej położonymi miastami są Chełmża – oddalona o 13 km, Wąbrzeźno – oddalone o 17 km oraz Chełmno – oddalone o 20 km.

Przez teren gminy przebiegają dwa szlaki turystyczne Firlus – Ryńsk o długości 40 km oraz Kornatowo – Chełmno o długości 18 km. Gmina Lisewo ma tylko częściowo charakter rolniczy. I choć użytki rolne stanowią 88% jej powierzchni to nie można powiedzieć, że mieszkańcy utrzymują się wyłącznie z rolnictwa. Gleby, stanowiące 60% areалу, należą do III i IVa klasy bonitacyjnej.

Źródło: Urząd Gminy w Lisewie.

4.1 Sytuacja demograficzna i społeczna

Gmina podzielona jest na 18 sołectw, które zamieszkuje 5113 osób, z czego 50,50 % stanowią kobiety, a 49,50 % mężczyźni. Tendencja ta utrzymuje się. Liczba ludności gminy stanowi 10,02 % ludności powiatu, 0,25 % ludności województwa. Gęstość zaludnienia w 2019 roku wyniosła 60 os./km². Struktura ludności gminy przedstawiała się następująco: osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 18,71 %, osoby w wieku produkcyjnym 62,23 %, a w wieku poprodukcyjnym 19,06 %.

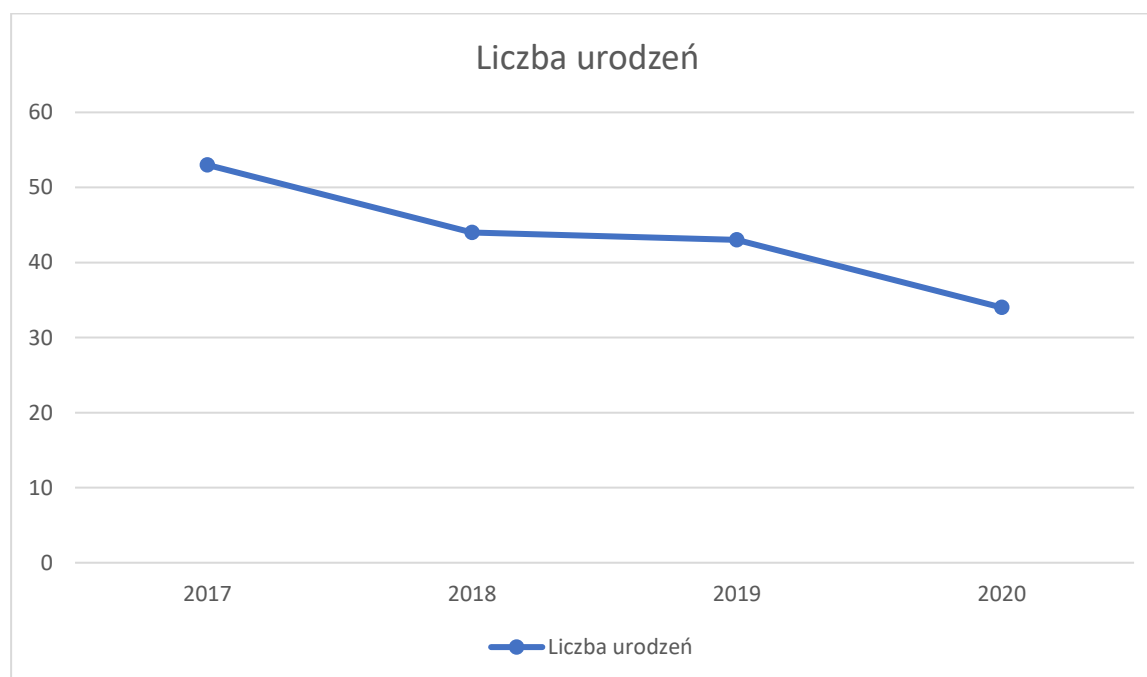
W latach 2017 - 2020 liczba ludności spadła o 3,17 %.

Liczba ludności	2017	2018	2019	2020
Ogółem	5 282	5 273	5 199	5113
Mężczyźni	2 619	2 603	2 584	2533
Kobiety	2 663	2 670	2 615	2580

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

4.1.1. Dzieci i młodzież

Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w 2020 r. stanowiła 11,35 % ogółu mieszkańców. Z roku na rok uwidoczniiony jest spadek w tej grupie wiekowej, co jest najlepiej widoczne na poniższym wykresie:

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z USC

Na terenie Gminy Lisewo dzieci i młodzież oraz ich rodzice mogą w chwili obecnej korzystać z infrastruktury tworzonej przez instytucje gminne.

W zasobach infrastruktury społecznej gminy funkcjonują 2 punkty opieki dziennej, które mogą zapewnić opiekę nad dziewięciorciami dzieci do lat trzech. Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym mogą skorzystać z oferty gminnego przedszkola należącego do struktur Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Lisewie oraz z oddziału przedszkolnego przy Szkole Podstawowej w Krusinie. Oferta szkół jest szczegółowo opisana w pkt. 4.3 Edukacja.

Gmina zapewnia zajęcia dodatkowe i kulturalne w ramach działalności Gminnej Biblioteki Publicznej w Lisewie, która tworzy ofertę zajęć skierowaną do różnych grup wiekowych. Na terenie każdego sołectwa funkcjonują świetlice wiejskie wraz z placami zabaw, które umożliwiają organizowane spotkania m.in. mikołajkowych czy z okazji dnia dziecka dla małych społeczności.

W Gminie Lisewo od kilku lat działa także 5 Wielopoziomowa Drużyna Harcerska z Lisewa im. Franciszka Bielińskiego, która zrzesza dzieci i młodzież. Drużyna aktywnie działa na rzecz społeczności lokalnej, a przez to stwarza warunki do budowania kompetencji społecznych.

Na terenie Gminy Lisewo, działalność prowadzi Klub sportowy Victoria Lisewo, który prowadzi zajęcia sportowe dla dzieci w różnych kategoriach wiekowych. Działanie to rozpowszechnia kulturę fizyczną wśród najmłodszych, a także pozwala na aktywne spędzanie wolnego czasu.

Poza tym dostępna jest także oferta zajęć organizowanych przez prywatne podmioty. W ramach tych zajęć prowadzone są m.in. zajęcia taneczne, robotyka, czy nauka języka obcego.

4.1.2. Seniorzy

Liczba ludzi w wieku poprodukcyjnym na terenie Gminy Lisewo każdego roku wzrasta o około 1%. W 2012 roku udział ludności w wieku powyżej 65 lat przekroczył 7% ogółu mieszkańców (to próg starości demograficznej). W 2013 r. udział przekroczył 10%, a na dzień 31.12.2019 r. było to już 19,06 %, w tej grupie większość (55 %) stanowią kobiety.

Sytuację osób starszych zamieszkujących na terenach wiejskim pogarsza brak mobilności tj. brak możliwości dojazdu do miejscowości Gminnej gdzie jest najbogatsza oferta kulturalna, ale także urzędy czy ośrodek zdrowia. Na niekorzyść seniorów wpływają też zmiany w tradycyjnym modelu rodziny, który odchodzi od rodzin wielopokoleniowych. Starsi ludzie często zamieszkują sami, dzieci i wnuki pracują i nie są w stanie sprawować opieki, a tym bardziej zadbać o aktywizację seniora. Efekty takiego stanu rzeczy widoczne są w działaniach GOPS w Lisewie, który realizuje usługi na rzecz osób starszych i zależnych tj. duże potrzeby w zakresie usług opiekuńczych czy DPS.

Gmina Lisewo od kilku lat stwarza też możliwość do działalności na rzecz seniorów mieszkających na terenie Gminy m.in. poprzez działalność Uniwersytetu Trzeciego wieku i lokalnego stowarzyszenia zwykłego zrzeszającego emerytów i rencistów, a także poprzez realizację projektów skierowanych dla tej grupy wiekowej. W 2021 r. w ramach realizowanego przez Gminę Lisewo projektu „Kluby seniora w Gminie Lisewo” w ramach RPO Poddziałania 9.3.2 powstało w Gminie Lisewo 5 Klubów seniora, w miejscowościach Lisewo, Błachta, Tytlewo, Pniewite, Lipienek. Mają one na celu aktywizację 100 osób w wieku poprodukcyjnym.

4.1.3 Cudzoziemcy

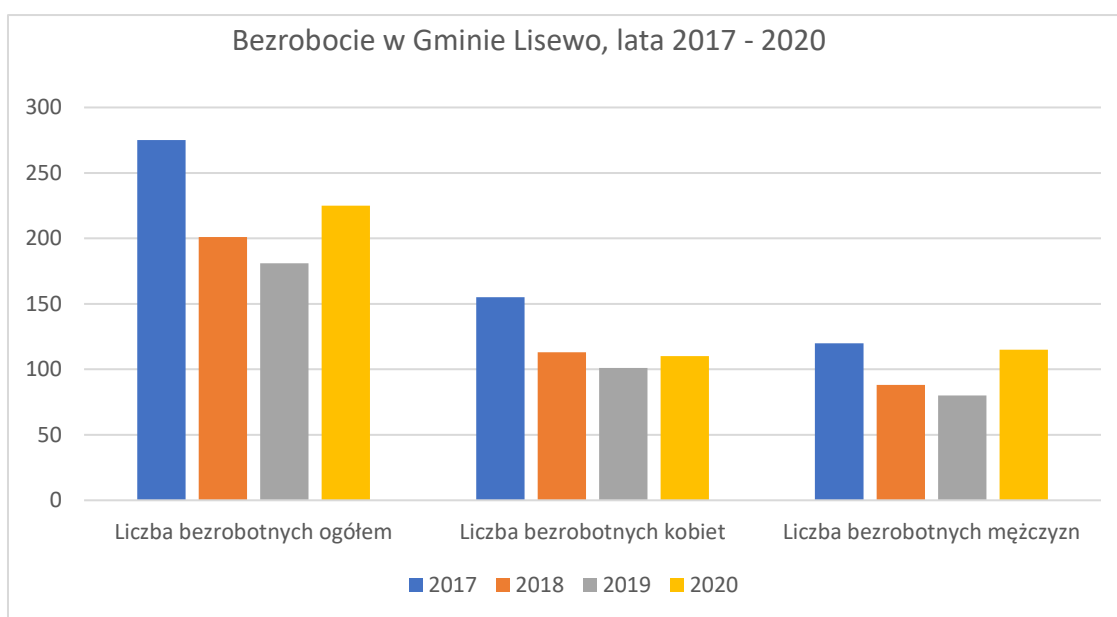
W Gminie Lisewo pojawia się niewielka liczba cudzoziemców, wg danych USC w latach 2019 – 2020 oscylowała ok. 7 osób, którzy w dużej mierze przebywają na terenie gminy w związku z zatrudnieniem w lokalnych firmach, w przeważającej części są to obywatele Ukrainy. Osoby te nie korzystały ze wsparcia z systemu pomocy społecznej, w szkołach na terenie gminy w roku szkolnym 2020/2021 kontynuuje naukę jedno dziecko z obcym obywatelstwem.

W chwili obecnej sytuacja cudzoziemców w Gminie Lisewo, nie wymaga dodatkowego zaangażowania, jednak służby społeczne pozostają otwarte na potrzeby tej grupy społecznej.

4.2 Bezrobocie

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. stopa bezrobocia w gminie wyniosła 5,48 %. Stopa bezrobocia dla powiatu wyniosła 11,5 %, a dla województwa 7,8 %.

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w Gminie Lisewo było 225 osób bezrobotnych, z czego 115 to mężczyźni, a 110 kobiety (to więcej aż o 44 osoby w stosunku do 2019 r.). Udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogólnej liczby ludności wyniósł 3,33 %.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP

Sytuacja przedstawiona na powyższym wykresie, uwidacznia tendencję spadkową, która najwidoczniej zarysowała się w latach 2017 – 2018. Miał na to niewątpliwie wpływ rozwój sfery usługowej oraz produkcyjnej zarówno w gminie jak i powiecie. Wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w 2020 r. jest efektem stanu epidemii, która spowodowała kryzys zatrudnienia w niektórych branżach.

4.3 Osoby biernie zawodowo

Grupa osób biernych zawodowo to osoby, które w danej chwili nie tworzą zasobów siły roboczej (tzn. nie pracują i nie są zarejestrowane w urzędzie pracy jako osoby bezrobotne).

W ramach tej zbiorowości znajdują się osoby, które jeszcze nie weszły na rynek pracy (w tym ucząca się młodzież), osoby, które z rynku pracy odeszły albo nigdy na rynek pracy nie trafią (emeryci, renciści, osoby utrzymujące się z innych źródeł niż praca), ale też osoby, które weszły na rynek pracy, potem częściowo się dezaktywizowały i po przerwie na ten rynek pracy zechcą powrócić. Pomimo dobrej sytuacji na rynku pracy, problem leży w tym, że duży odsetek osób to osoby które pracy nie szukają.

Z danych GUS wynika, że główną przyczyną bierności zawodowej są obowiązki związane z prowadzeniem domu, najczęściej realizowane przez kobiety (one stanowią większość osób biernych zawodowo).

Pasywność zawodowa kobiet w takim rozmiarze jest zjawiskiem niepożądanym, nie tylko dla rynku pracy, ale także niesie za sobą niekorzystne skutki społeczne m.in. przekazywanie złych wzorców społecznych, wchodzenie w system pomocowy z powodu złej sytuacji dochodowej.

Grupa osób biernych zawodowo niewątpliwie wymaga szerokiego wsparcia w celu aktywizacji zawodowej, poczynając od zmiany postaw i nabyciu kompetencji społecznych.

4. 4 Edukacja

Na terenie Gminy Lisewo edukację realizują 2 szkoły:

- ❖ Zespół Szkolno – Przedszkolny w Lisewie, w którego skład wchodzi gminne przedszkole oraz szkoła podstawowa,
- ❖ Szkoła Podstawowa w Krusinie wraz z oddziałami przedszkolnymi.

Liczba uczniów w poszczególnych szkołach na terenie Gminy Lisewo

	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Gminne Gimnazjum	92	48	-
SP Lisewo	269	307	312
SP Krusin	80	131	126
Gminne Przedszkole	131	110	112
Oddział przedszkolny	23	29	39

Źródło: Dane UG Lisewo

Z powyższego zestawienia wynika, że liczba uczniów w gimnazjum znacznie zmalała, a w szkole podstawowej uczniów przybyło. Spowodowane jest to reformą szkolnictwa, która likwiduje gimnazja od roku szkolnego 2018/2019. We wszystkich szkołach na terenie gminy Lisewo istnieją stołówki, w których uczniowie mogą zjeść ciepły obiad. Uczniowie pochodzący z rodzin o niskich dochodach mają zapewniony bezpłatny posiłek finansowany ze środków programu „Posiłek w szkole i w domu”.

Zgodnie z przepisami ustawowymi uczniowie z miejscowości oddalonych od szkoły są dowożeni autobusami.

Liczba dzieci z terenu Gminy Lisewo korzystających z dowozu

	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Liczba dzieci	324	316	316

Źródło: Dane UG Lisewo

Gmina zapewnia także dojazd do placówek znajdujących się poza terenem Gminy Lisewo tj. Ośrodków Szkolno – Wychowawczych dla dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, w roku szkolnym 2021/2022 jest to 23 dzieci.

We wszystkich szkołach znajdują się sale komputerowe oraz sale gimnastyczne. Uczniowie wszystkich szkół uczą się języków obcych: języka angielskiego i niemieckiego. Szkoły organizują dodatkowe wyjazdy: na basen, do kina, teatru, filharmonii, szkółki leśnej itp. Po zajęciach organizowane są zajęcia pozalekcyjne i kółka zainteresowań m.in.: matematyczne, teatralne.

Funkcjonowanie świetlic szkolnych jest dostosowane do dowozów i obejmuje w dużej mierze uczniów dojeżdżających do szkoły oraz dzieci, których rodzice zgłosili potrzebę korzystania ze świetlicy szkolnej. W związku ze zmieniającymi się potrzebami rodzin, zajęcia świetlicowe oprócz funkcji opiekuńczej będą zmierzały w stronę wykorzystania czasu na odrabianie zadań domowych oraz rozwijaniu zainteresowań wśród dzieci.

Szkoły odpowiadają na potrzeby uczniów ze szczególnymi potrzebami, w Gminie Lisewo w roku 2021 pomoc ta przedstawia się następująco:

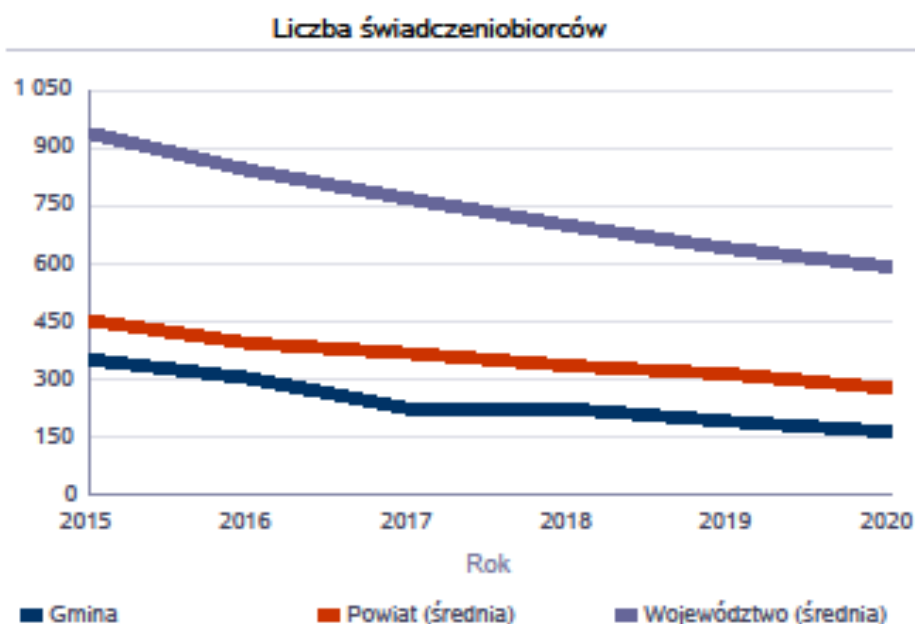
- zajęcia korekcyjno - kompensacyjne - 67 uczniów,
- terapia indywidualna - 14 uczniów,
- zajęcia logopedyczne - 75 uczniów,
- socjoterapia – 1 uczniów,
- rewalidacja – 102 uczniów.

Szkoły prowadzą szerokie działania, wskazane nie tylko w orzeczeniach poradni psychologiczno -pedagogicznej, ale wynikające z własnych obserwacji czy zgłoszeń rodziców. W ramach tych zajęć prowadzone są także zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno – społeczne.

4.5 Pomoc społeczna

Zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej oraz ustaw pokrewnych w Gminie Lisewo realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lisewie. Instytucja ta realizuje podstawowe zadania m.in. przyznawanie i wypłata świadczeń finansowych oraz realizacja usług społecznych. GOPS w Lisewie zatrudnia pracowników socjalnych, asystenta rodziny oraz pracowników na stanowiskach urzędniczych. Nie posiada w swoich zasobach specjalistów takich jak psycholog czy prawnik.

W Gminie Lisewo z pomocy społecznej w 2020 roku wsparcie uzyskało 162 osoby wraz z rodzinami, co stanowiło 3,17 % wszystkich mieszkańców gminy. W latach 2014 - 2020 widoczny jest spadek osób korzystających z systemu pomocy społecznej.

Źródło: OZPS 2020

Liczba osób korzystających ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji.

	Liczba świadczeniobiorców					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina	350	299	221	220	191	162
Powiat (średnia)	448	389	363	332	309	275
Województwo (średnia)	935	841	768	698	640	589

Źródło: OZPS 2020

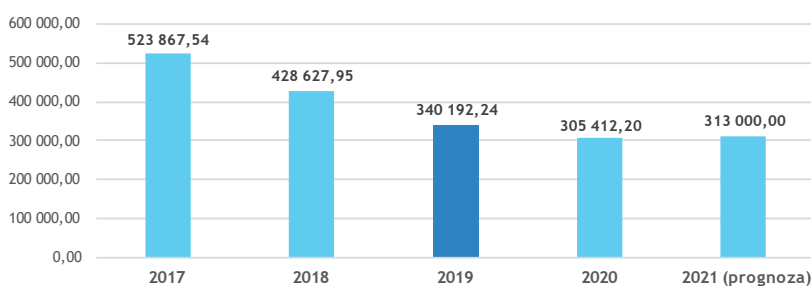
Na przestrzeni lat można także zaobserwować zmianę kierunku pomocy społecznej z pomocy stricte finansowej na pomoc w formie usług, co ma ścisły związek ze zmianami demograficznymi i społecznymi.

W 2020 r. usługi opiekuńcze realizowano u 10 osób, były to osoby samotne, pozostające bez rodziny. Trzeba tu zauważyć że zapotrzebowanie na tę formę usług jest większe natomiast w pierwszej kolejności pomoc otrzymują osoby samotne nieposiadające wstępnych czy zstępnych. Starzenie się społeczeństwa oraz zmiana struktury rodziny powodują rosnące zapotrzebowanie na tę formę pomocy.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi - w 2020 r. w Gminie Lisewo z tej formy pomocy skorzystało 8 osób w tym 6 dzieci. Na przestrzeni ostatnich lat w związku z narastającymi problemami w zakresie zdrowia psychicznego, korzystano z terapii: logopedycznej, psychologicznej, Integracji sensorycznej, Treningu Umiejętności Społecznych, terapii ręki, czy terapii behawioralnej.

Poniższe wykresy uwidaczniają jak zmieniła się struktura wydatków w zakresie pomocy finansowej i niefinansowej w latach 2017 – 2020.

POMOC SPOŁECZNA - Świadczenia finansowe

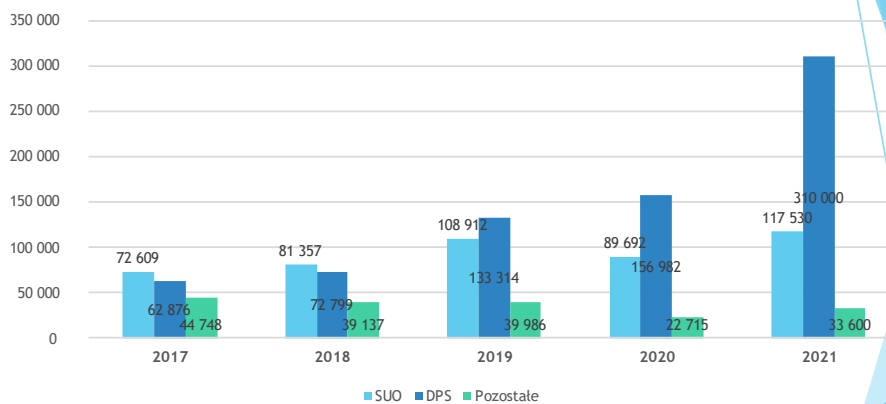

Przyczyny spadku wydatków na świadczenia pieniężne:

- ▶ Niskie kryterium dochodowe 528 zł/os. i 701 zł/os.
- ▶ Wzrost płacy minimalnej,
- ▶ Dobra sytuacja na rynku pracy,

Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lisewie za 2020 r.

POMOC SPOŁECZNA - Świadczenia niefinansowe

Przyczyny wzrostu wydatków na świadczenia niepieniężne:

- ▶ Starzenie się społeczeństwa, rodziny jednopokoleniowe,
- ▶ Większy nacisk na opiekę i wsparcie osób niesamodzielnych,

Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lisewie za 2020 r.

W Gminie Lisewo najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, wskazanymi przez ośrodek pomocy społecznej były kolejno: bezrobocie, ubóstwo, choroba, niepełnosprawność oraz ochrona macierzyństwa.

4.6 Przemoc w rodzinie

Zadania wynikające z Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w Gminie Lisewo, są realizowane przez powołany do tego Zespół Interdyscyplinarny, w którego skład wchodzi przedstawiciele instytucji działających na rzecz rodziny. Przewodniczący Zespołu zostaje poinformowany o każdej wszczętej procedurze Niebieskiej Karty.

Poniżej przedstawiamy dane pozyskane z Zespołu Interdyscyplinarnego z ostatnich trzech lat:

Liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty"			
2017	2018	2019	2020
8	12	23	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego.

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych problem przemocy w rodzinie narasta, a przedstawione liczby dotyczą tylko zdarzeń ujawnionych. W związku z powyższym trudno jest oszacować prawdziwą skalę zjawiska. W wielu przypadkach jest to problem przemocy psychicznej, ale pojawia się także problem przemocy fizycznej, który jest najczęściej ukrywany. Problem przemocy wiąże się często z innymi zaburzeniami życia rodzinnego takimi jak nadużywanie alkoholu czy środków odurzających.

Zespół Interdyscyplinarny pełni funkcję monitorującą i wspomagającą. W procesie wychodzenia z przemocy decydujące znaczenie ma motywacja ofiary, która w obecnym systemie prawnym niestety nie może liczyć na pełną ochronę.

4.7 Uzależnienia

Uzależnienie jest nabytą silną potrzebą wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji. Warte uwagi jest to, że człowiek może uzależnić się nie tylko od środków psychoaktywnych takich jak np. alkohol, tytoń czy narkotyki, lecz również od pewnych czynności (praca, przebywanie w sieci, hazard, kontakty seksualne).

4.7.1 Uzależnienia od środków psychoaktywnych

Problemy dotyczące używania środków psychoaktywnych oraz będące ich konsekwencją problemy uzależnień składają się na jeden z kluczowych problemów społecznych. Są one często przyczyną rozwoju wielu poważnych chorób oraz innych problemów społecznych takich jak dysfunkcja i rozpad rodziny, niedobory wychowawcze i rozwojowe dzieci, przemoc w rodzinie, czy inne zachowania karalne, w tym przestępstwa i wykroczenia drogowe. Dostęp osób nieletnich do środków odurzających, przyzwolenie społeczne na traktowanie w kategoriach żartu stanu nietrzeźwości oraz problemów będących następstwem nadużywania napojów alkoholowych szczególnie zobowiązuje wszystkie podmioty mające wpływ na kształtowanie zachowań społecznych do podejmowania rzetelnych działań w tym obszarze. Uzależnienia powodują straty także w obszarze emocjonalnym, moralnym i ekonomicznym odnoszą się zarówno do osób uzależnionych jak i osób im najbliższych. Ponadto, problem uzależnień może dotyczyć wszystkich grup społecznych, wiekowych oraz zawodowych.

Najpopularniejsze rodzaje uzależnień to:

- **Alkoholizm** nazywany jest również toksykomanią alkoholową, chorobą alkoholową lub uzależnieniem od alkoholu. Najważniejsze polskie problemy alkoholowe wymieniane przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) to:
 - 1) szkody występujące u osób pijących,
 - 2) szkody występujące u członków rodzin alkoholowych,
 - 3) alkoholowa dezorganizacja środowiska pracy,

- 4) naruszenia prawa i porządku przez osoby nietrzeźwe,
- 5) naruszenie prawa związane z obrotem alkoholem.

➤ **Narkomania** jest chorobą w wymiarze somatycznym i psychicznym, chorobą o różnym przebiegu, zależnym od stosowanych substancji, czasu zażywania oraz wielkości przyjmowanej dawki. Jest chorobą uleczalną, ale nie wyleczalną¹. Do najczęściej spotykanych w Polsce narkotyków należą te z grup:

- opiatów m.in. heroina, morfina, opium i kodeina,
- środki pobudzające m.in. amfetamina, metamfetamina, crack, kokaina,
- środki halucynogenne m.in. kleje, substancje lotne i wziewne.

➤ **Nikotynizm** to uzależnienie od nikotyny - substancji zawartej w papierosach. Narażenie na dym nikotynowy może być tak samo niebezpieczne jak palenie czynne i może prowadzić do występowania licznych chorób układu oddechowego. Jest ono szczególnie niebezpieczne w stosunku do dzieci. Palenie papierosów przez wiele lat było traktowane jako moda, a skutki uzależnienia lekceważone. Kilkanaście lat przepisy prawa krajowego wprowadziły ograniczenia w paleniu papierosów w miejscach publicznych, a szeroko zakrojone kampanie społeczne spowodowały zmiany w rozumieniu problemu.

W 2018 r. została przeprowadzona Diagnoza problemów społecznych na terenie Gminy Lisewo w ramach której, zostało przeprowadzone badanie uczniów ESPAD. W tym badaniu wzięło udział 129 uczniów klas VI i VII Szkoły Podstawowej w Lisewie i w Krusinie oraz II i III klasy Gimnazjum. Spośród nich 44% stanowiły dziewczynki, a 56% chłopcy.

Najbardziej rozpowszechnioną substancją wśród przyjaciół respondentów są papierosy. Tylko 14% ankietowanych uznało, że żaden z kolegów tego nie robi, a 19% uznało, że palą wszyscy jego przyjaciele. W dalszej kolejności znalazły się napoje alkoholowe. 19% respondentów deklaruje, że żaden ze znajomych nie pije alkoholu. Oznacza to, że 81% uznało, że ich przyjaciele piją alkohol. Co więcej, co 4 uczeń deklaruje, że wszyscy jego znajomi piją alkohol. 51% badanych uznało, że żaden z przyjaciół nie upija się co najmniej raz w tygodniu. Z kolei 27% zna 1-3 takie osoby. Niestety 9% uczniów uznało, że wszyscy ich przyjaciele upijają się co najmniej raz w tygodniu.

Nieco mniej rozpowszechnione jest wśród przyjaciół respondenta palenie marihuany lub haszyszu – 76% nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto sięgałby po te substancje. 80% nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto bierze narkotyki inne niż marihuana. Substancje takie są jednak obecne w życiu badanych, gdyż 13% zadeklarowało, że 1-3 osoby spośród przyjaciół badanych zażywa takie substancje. 92% respondentów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto bierze środki nasenne, a 95% nie przyjaźni się z nikim, kto używa alkoholu razem z marihuaną.

¹ https://www.cps.edu.pl/pub/cms/files/77/m._jedrzejko_narkomania_-_spojrzenie_wielowmiarowe.pdf

Osoby mające problemy z uzależnieniami mogą zgłaszać się do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lisewie. Pomoc jaką niosą pracownicy socjalni dla grupy objętej tym problemem jest motywowanie do zmiany sytuacji życiowej. Kolejną procedurą jest skierowanie takiej osoby na leczenie odwykowe przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Na wniosek osób bliskich lub z urzędu osoby, które w związku z uzależnieniem powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizują małoletnich, uchylają się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny lub systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny, są zapraszane na rozmowę do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych celem przekonania osoby uzależnionej do podjęcia dobrowolnego leczenia. Jeśli to nie skutkuje oczekiwanym rezultatem to GKRPA kieruje do sądu wnioski o wszczęcie postępowania w sprawie orzeczenia o obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

Dane GKRPA w Lisewie

Lp.	Nazwa zadania	2018	2019	2020
1.	Wnioski do GKRPA o skierowanie leczenie odwykowe łącznie: w tym wystosowane przez:	0	0	0
	Policję	0	0	0
	Pracownika socjalnego	0	0	0
	Członka rodziny	0	0	0
	Osobę obcą	0	0	0
2.	Wnioski kierowane do Sądu o zobowiązanie do leczenia odwykowego	0	0	0
3.	Ilość osób którymi były przeprowadzane rozmowy motywujące	13	10	8
4.	Ilość przeprowadzonych rozmów motywujących z osobami nadużywającymi alkoholu	54	51	46

Źródło: Dane GKRPA w Lisewie.

4.7.2 Uzależnienia behawioralne

Uzależnienia powyższe noszą też nazwę uzależnień od czynności. Wykonywanie ich ma charakter kompulsywny - oznacza to, że bardzo trudno jest nad tymi zachowaniami zapanować i prowadzą one do negatywnych konsekwencji dla osoby uzależnionej i jej otoczenia. Katalog tego rodzaju uzależnień jest coraz szerszy i zmienia się wraz z rozwojem technologii i zmianami społecznymi.

W chwili obecnej na szczególną uwagę zasługuje fonoholizm czyli uzależnienie od telefonu oraz uzależnienie od gier i sieci internetowej, które dotyczy każdej grupy wiekowej jednak jest szczególnym zagrożeniem dla dzieci i młodzieży.

Duże znaczenie w walce z problemem ma szeroko zakrojona profilaktyka - od redukcji dostępności środków - po wspieranie rozwoju emocjonalnego jednostki i usprawnianie środowiska społecznego, ale przede wszystkim wzorce zachowań wyniesione z domu, które pokazują dziecku, jak bezpiecznie i rozsądnie korzystać z urządzeń.

Najczęściej stosowaną formą terapii jest terapia poznawczo-behawioralna, która skupia się wokół omawiania nieadaptacyjnych myśli, przekonań i zachowań osoby uzależnionej (obejmuje m.in. analizę zachowań lub sytuacji, które sprzyjają podejmowaniu danego zachowania). Osoby uzależnione mogą szukać pomocy w poradniach zdrowia psychicznego w ramach usług publicznych oraz w sektorze prywatnym.

4.8 Bezpieczeństwo publiczne

Od 2019 r. w Gminie Lisewo funkcjonuje Posterunek Policji, który zabezpiecza Gminę Lisewo oraz Gminę Papowo Biskupie. Całą Gminę Lisewo obsługuje jeden dzielnicowy. Miejscowość Lisewo oraz część obiektów będących własnością Gminy wyposażona jest w monitoring.

Wyróżnić można kilka czynników wpływających na zjawisko przestępczości. Zalicza się do nich gęstość zaludnienia, udział kobiet i nieletnich w ogólnej liczbie ludności, a także poziom urbanizacji, bezrobocie, ubóstwo, poziom zamożności oraz warunki życia ludności.

Zestawienie przestępstw popełnionych na terenie Gminy Lisewo

	2017	2018	2019
Zdarzenia drogowe	66	59	56
Kradzieże	7	14	10
Przestępstwa narkotykowe	1	1	3
Przemoc domowa	10	8	13
Łącznie liczba interwencji	433	477	415

Źródło: Dane pozyskane z Posterunku Policji w Lisewie

Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że ogólna liczba interwencji była najwyższa w roku 2018, a w kolejnych latach następował nieznaczny spadek odnotowanych przestępstw ogółem. Rozpatrując poszczególne rodzaje przestępstw nastąpił wyraźny spadek w przypadku zdarzeń drogowych. Liczba tych przestępstw spadła z 66 w roku 2017 do 56 w roku 2019. Kradzieże, przemoc domowa oraz przestępstwa narkotykowe utrzymują się na tym samym poziomie.

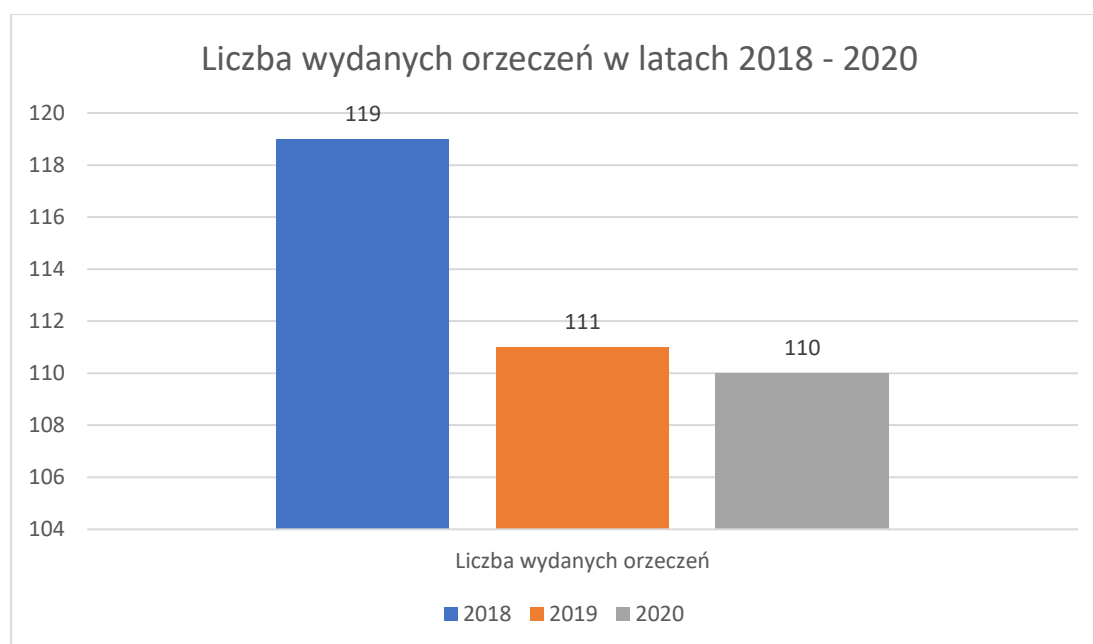
4.9. Niepełnosprawność

Niepełnosprawność możemy szeroko zdefiniować jako uszkodzenie organizmu człowieka pod względem psychologicznym lub fizycznym. Oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Niepełnosprawność danej osoby może być całkowita lub częściowa oraz pogłębiająca się lub ustabilizowana.

Na terenie gminy z roku na rok obserwujemy względnie stałą liczbę osób niepełnosprawnych bez względu na wiek, czy płeć. Niepełnosprawność i długotrwałe choroby dotykając ludzi stają się źródłem wielu innych problemów. Osoby niepełnosprawne bądź członkowie ich rodzin ponoszą ogromne koszty związane z wydatkami na dojazdy do lekarzy, rehabilitacją czy zakupem leków. Często z uwagi na posiadane dysfunkcje tracą pracę lub nie mogą jej znaleźć, co sprawia, że mają obniżone środki do życia lub wręcz są ich pozbawione. Ograniczenie dochodów lub ich brak prowadzi do sytuacji uzależnienia od pomocy społecznej.

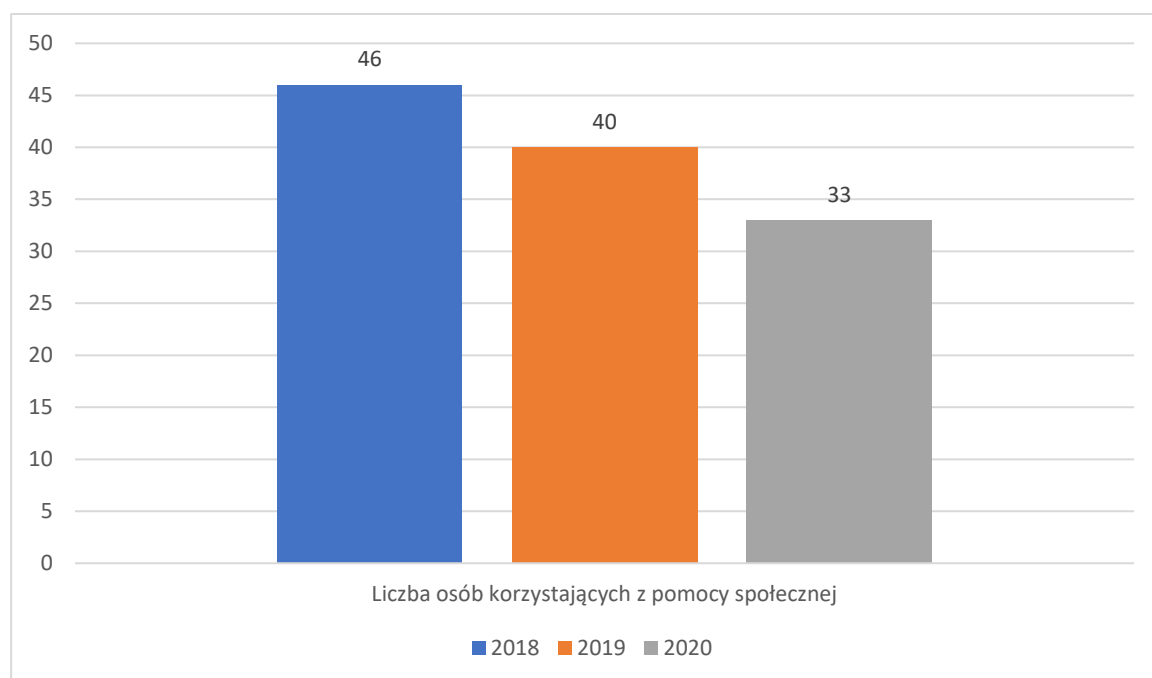
Dotkliwym problemem osób z uszkodzeniami fizycznymi lub upośledzeniami umysłowymi są bariery architektoniczne w miejscu zamieszkania jak i w budynkach użyteczności publicznej. To w dużej mierze od nastawienia i świadomości oraz reakcji środowiska ludzi zdrowych zależy, jak funkcjonują w otoczeniu zarówno społecznym oraz zawodowym ludzie niepełnosprawni.

Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności i orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom Gminy Lisewo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PZds.OoN

Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2018-2020

Źródło: Dane GOPS w Lisewie

Powyższy wykres pokazuje, że liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w kolejnych latach spada. Może to wynikać z faktu ogólnie spadającej liczby osób korzystających z pomocy społecznej.

Gmina Lisewo prowadzi Zakład Aktywności Zawodowej w Drzonowie, który zatrudnia 44 pracowników z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Jednostka działa aktywnie na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami.

Na terenie Gminy Lisewo brak jest stowarzyszenia i organizacji pozarządowych, które by wspierały osoby niepełnosprawne, służyły im fachową pomocą i poradą. Natomiast elementarną rzeczą jest współpraca jednostek i instytucji takich jak GOPS, Gminnej Przychodni, Koła Emerytów i Rencistów i innych podmiotów w celu poprawy warunków osób niepełnosprawnych.

4.10. Organizacje pozarządowe

Gmina Lisewo aktywizuje, zachęca do współpracy i wspomaga lokalne organizacje pozarządowe. Zasady, cele oraz formy współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2020 r. określał Program współpracy z organizacjami przyjęty Uchwałą Nr XIV/88/2019 Rady Gminy Lisewo z dnia 28 listopada 2019 roku. W całej gminie funkcjonuje około 20 stowarzyszeń (zwykłych i rejestrowych w tym powstałe w 2019 r. 4 Koła Gospodyń Wiejskich), które prowadzą działalność w różnych obszarach, są to m.in.:

- 1) Stowarzyszenie Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie
- 2) Ludowy Klub Sportowy „Victoria” w Lisewie
- 3) Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej - 10
- 4) Koło Gospodyń Wiejskich w Bartlewie „Sami Swoi”
- 5) Koło Gospodyń Wiejskich w Linowcu „Linowianki”
- 6) Koło Gospodyń Wiejskich w Malankowie „Malinówki”
- 7) Koło Gospodyń Wiejskich w Tytlewie
- 8) Stowarzyszenie Przyjazny Uśmiech w Pniewitem
- 9) Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Gminy Lisewo
- 10) Koło Gospodyń Wiejskich w Lipienku*
- 11) 5 Wielopoziomowa Drużyna Harcerska im. F. Bielińskiego w Lisewie

* W trakcie przekształcania ze stowarzyszenia zwykłego w KGW.

5. Zarządzanie gminą to „Dobre rządzenie”

Przez zarządzanie gminą rozumiemy proces podejmowania i wprowadzania w życie określonych decyzji dotyczących gminy oraz jej majątku.

„Dobre rządzenie” oznacza podejmowanie decyzji oraz działań charakteryzujące się zaangażowaniem wszystkich zainteresowanych stron, praworządnością, przejrzystością, odpowiadaniem na potrzeby społeczne, dążeniem do konsensusu, uwzględnianiem głosów mniejszości, efektywnością, jak również szeroko rozumianą odpowiedzialnością wobec społeczeństwa.

Sposób zarządzania Gminą Lisewo zakłada pełne partnerstwo pomiędzy osobami pełniącymi mandat wykonawczy oraz uchwałodawczy a pozostałymi obywatelkami i obywatelami, polegające na przekazaniu im części kompetencji dotyczących podejmowanych działań i decyzji. Poniekąd to wprowadzenie przez władzę w życie prostego (choć bardzo trudnego w rzeczywistości) założenia, że „ludzie wiedzą lepiej, czego im potrzeba”. Tym samym mieszkanki i mieszkańcy mają realny wpływ na decyzje i działania, dotyczące ich samych (bezpośrednio lub pośrednio).

Zdiagnozowane problemy i potrzeby

Mieszkanki i mieszkańcy tworzący Gminę Lisewo są coraz bardziej świadomi potrzeb wspólnoty i dążą do ich zaspokajania, są zainteresowani sprawami społeczności i posiadają poczucie odpowiedzialności za jej dobro. Tworząc Strategię założono aktywny udział społeczności lokalnej w jej tworzeniu. Sytuacja epidemiczna w Polsce uniemożliwiła przeprowadzenie konsultacji w pełnym tego słowa znaczeniu. Zespół udostępnił ankiety internetowe, przeprowadził badania ankietowe w szkołach w celu zdiagnozowania najmłodszej grupy mieszkańców, rozmawiano z przedstawicielami mieszkańców tj. sołtysami, a także z przedstawicielami władzy uchwałodawczej. Wynikiem konsultacji są dane przedstawione poniżej:

1. We wrześniu 2020 r. przeprowadzone zostały konsultacje społeczne wśród uczniów klas VII i VIII (w formie ankiety). W „badaniu opinii” wzięły udział 104 młode osoby. Większość młodzieży (ponad 60% odpowiedzi) ocenia jakość życia w Gminie Lisewo dobrze lub bardzo dobrze.

✦ Młodzież mieszkając na terenie Gminy Lisewo jest najbardziej zadowolona z:

- ✦ infrastruktury typu sklepy, restauracje, pizzerie - jej dostępności, bliskości przestrzennej – to głównie mieszkańcy wsi Lisewo,
- ✦ dostępności infrastruktury sportowej związanej z piłką nożną,
- ✦ walorów miejscowości – ciszy,
- ✦ istniejących instytucji i organizacji związanych z kulturą, rozrywką, spędzaniem czasu wolnego – głównie pracownia Orange, harcerstwo,
- ✦ bezpieczeństwa.

✧ Czego młodzieży najbardziej brakuje na terenie Gminy Lisewo:

- ✚ miejsc do aktywnego spędzania czasu na świeżym powietrzu (np. skate parku, stadniny i zajęć jeździeckich, miejsc do spacerów),
- ✚ „zadaszonych” miejsc spędzania czasu wolnego, klubów (także klubów zainteresowań), kawiarni, społecznych, świetlic oraz siłowni,
- ✚ infrastruktury takiej jak w mieście: a) galerii handlowych, supermarketów; b), basenu, kina itp., c) fast food McDonald, KFC,
- ✚ ulepszenia infrastruktury drogowej – lepszych/asfaltowych dróg, chodników w dobrym stanie.
- ✚ ścieżek rowerowych (gł. głosy z Lisewa).

Wnioski: szkoła oceniana pozytywnie i negatywnie, młodzież dostrzega walory małej miejscowości takie jak: spokój, bezpieczeństwo, dostępność przestrzenna z równoczesną chęcią posiadania/dostępności do tego, co jest codziennością w mieście.

✧ Problemy mieszkańców gminy oczami młodzieży

- ✚ Najważniejszy - ze zdecydowaną przewagą (31% wskazań): brak zorganizowanych form spędzania czasu wolnego,
- ✚ ograniczony dostęp do usług opieki zdrowotnej (14,5%),
- ✚ samotność (12% wskazań) i uzależnienia oraz niewystarczająca opieka dla seniorów (po 11% wskazań).

✧ Proponowane działania, jakie należałoby podjąć, aby polepszyć warunki życia mieszkańców:

- ✚ stworzyć więcej miejsc do spotkań dla osób w różnym wieku, spędzania czasu wolnego, do rozwijania zainteresowań,
- ✚ polepszyć stan dróg w gminie (głównie na wsiach),
- ✚ inwestować w infrastrukturę „rozrywkową” (np. skate park, basen, kino, imprezy),
- ✚ zainwestować w rewitalizację/odnowienie przestrzeni publicznej, budynków użyteczności publicznej,
- ✚ wybudować supermarkety, galerie handlowe,
- ✚ „bardziej ingerować w potrzeby życiowe mieszkańców”, tj. (przykłady podawane przez młodzież) dofinansować biedne rodziny, zapewnić pomoc psychologiczną; ulepszyć opiekę nad seniorami, pomoc dla samotnych matek, interesować się sytuacją rodzinną, walczyć ze zjawiskiem hejtu i pomagać uczniom, którzy go doświadczają, wspierać budowania pozytywnych relacji międzyludzkich,
- ✚ wybudować ścieżki rowerowe.

Młodzież wskazuje też na sposoby osiągnięcia celów: pozyskiwanie funduszy zewnętrznych, tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, powstawania nowych miejsc pracy, obniżenie podatków.

Informacja powyższa ukazuje dość duży potencjał społeczny do zagospodarowania. Jednak z drugiej strony uwidacznia też nadchodzące zmiany - ponad 1/3 młodych ludzi chce opuścić gminę. Wskazuje to na kierunek zmian demograficznych, w którym prawdopodobnie gmina będzie podążać w najbliższych latach.

Młodym ludziom „na miejscu” brakuje możliwości rozwoju, miejsc pracy. Obawiają się lokalnego bezrobocia. Miasto z kolei widzą jako miejsce, gdzie woleliby zamieszkać.

2. W latach 2020 - 2021 r. przeprowadzone zostały konsultacje społeczne wśród dorosłych mieszkańców Gminy Lisewo (w formie ankiety).

✂ Najczęściej wskazywane problemy społeczne rodzin z terenu Gminy Lisewo

- ✚ uzależnienia (głównie od alkoholu),
- ✚ brak opieki instytucjonalnej (np. żłobek, dzienny dom pobytu) dla osób zależnych (dzieci, osoby starsze i niepełnosprawne),
- ✚ brak poradnictwa psychologiczno-prawnego.

✂ Mieszkańcy jako główne przyczyny problemów społecznych wskazali:

- ✚ przyzwolenie społeczne oraz rodziny na spożywanie alkoholu,
- ✚ złe nawyki, lenistwo, dziedziczenie problemów z pokolenia na pokolenie,
- ✚ brak szeroko rozumianego wsparcia,
- ✚ wykluczenie społeczne,
- ✚ brak zainteresowania problemami społecznymi ze strony władz, brak funduszy na poradnictwo itp.,
- ✚ braki kadrowe/instytucjonalne,
- ✚ oraz niski poziom wykształcenia.

✂ Grupy społeczne na terenie gminy wymagające największego wsparcia:

- ✚ osoby samotne,
- ✚ niepełnosprawni,
- ✚ seniorzy.

✂ Główne rozwiązania mogące być odpowiedzią na problemy społeczne występujące na terenie Gminy Lisewo, wskazane przez mieszkańców:

- ✚ zwiększenie dostępów do lekarzy specjalistów,
- ✚ tworzenie warunków do powstania nowych miejsc pracy,
- ✚ usługi opiekuńcze dla osób starszych lub niepełnosprawnych,
- ✚ kontynuacja programu prac społecznie użytecznych i robót publicznych,
- ✚ zapewnienie pomocy psychologicznej dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych.

6. Analiza SWOT

Po zebraniu licznych informacji i danych obrazujących problemy społeczne istniejące w Gminie Lisewo możemy dokonać tzw. analizy SWOT. Polega ona na wyodrębnieniu uwarunkowań wewnętrznych: „silnych stron”, które należycie wykorzystane mogą służyć rozwojowi gminy i rozwiązaniu kwestii społecznych oraz „słabych stron”, których istnienie utrudniać będzie rozwój gminy i wprowadzanie korzystnych zmian.

Analiza zawiera również czynniki zewnętrzne: „szanse”, które nie są bezpośrednio zależne od gminy, ale prawidłowo wykorzystane przysłużą się do jej rozwoju oraz „zagrożenia”, które mogą utrudniać rozwój gminy.

Analiza SWOT jest powszechnie stosowaną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych w pracach nad Strategią. Rzetelne i wnikliwe opracowanie analizy SWOT jest ważnym etapem procesu planowania strategicznego. W przedmiotowej analizie odniesiono się do diagnozy społecznej opracowanej na podstawie danych dotyczących Gminy Lisewo, a także istniejących kwestii społecznych.

MOCNE STRONY:	SŁABE STRONY:
<p>Rozwój lokalnej przedsiębiorczości generującej nowe miejsca pracy.</p> <p>Możliwość podjęcia prac sezonowych na terenie Gminy.</p> <p>Potencjał demograficzny (znaczna liczba osób w wieku produkcyjnym).</p> <p>Świadczenie usług społecznych przez instytucje Gminne.</p> <p>Podjęmowanie przedsięwzięć mających na celu podniesienie poziomu życia seniorów i ich aktywizację.</p> <p>Aktywne integrowanie niepełnosprawnych dzieci i młodzieży poprzez działalność szkół z terenu gminy.</p> <p>Zintegrowane działania instytucji działających na rzecz różnych grup społecznych.</p> <p>Podjęmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami na poziomie ponadgminnym.</p> <p>Rozwinięta infrastruktura sportowa, rekreacyjna i kulturalna.</p> <p>Prężnie działające organizacje i instytucje lokalne zajmujące się bezpieczeństwem publicznym (Policja, OSP).</p>	<p>Słaba sieć komunikacji publicznej.</p> <p>Nierównowaga w strukturze bezrobotnych i biernych zawodowo według płci (przewaga kobiet).</p> <p>Występowanie dużej liczby osób pracujących dorywczo bez umowy o pracę.</p> <p>Niskie wykształcenie i kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych.</p> <p>Brak organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych.</p> <p>Występowanie barier architektonicznych.</p> <p>Słaba oferta spędzania wolnego czasu po zajęciach szkolnych dla dzieci i młodzieży (w tym działalność ngo).</p> <p>Zaniedbania wychowawcze i opiekuńcze nad dziećmi w rodzinach dysfunkcyjnych i niewydolnych wychowawczo.</p> <p>Roszczeniowość postaw klientów GOPS i brak motywacji oraz chęci do zmiany swej sytuacji.</p> <p>Zwiększający się problem związany z nadużywaniem alkoholu w rodzinach.</p> <p>Słaba baza lokalowa GOPS.</p> <p>Brak mieszkań socjalnych.</p> <p>Brak dostatecznego wykorzystania walorów turystycznych Gminy.</p>

SZANSE:	ZAGROŻENIA:
<p>Bliska odległość od dużych miast regionu (Toruń, Grudziądz).</p> <p>Wjazd na autostradę A1.</p> <p>Pozyskiwanie środków zewnętrznych z przeznaczeniem na rozwiązywanie problemów społecznych i ich skutków.</p> <p>Rozwój wolontariatu.</p> <p>Programy PFRON.</p> <p>Możliwość przekwalifikowania osób bezrobotnych lub zdobycie kwalifikacji zawodowych.</p> <p>Możliwość podjęcia pracy poza gminą w sąsiednich dużych miastach.</p> <p>Wykorzystanie terenów w celu rozwoju turystyki i agroturystyki na terenie Gminy.</p> <p>Kampanie i programy edukacyjne wpływające na wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie kwestii przemocy domowej.</p> <p>Stałe doskonalenie kadr pomocy społecznej (szkolenia, kursy).</p> <p>Właściwe rozpoznanie problemów społecznych na szczeblu ponadgminnym i dostosowanie form wsparcia.</p>	<p>Rozwój patologii społecznych, w tym różnego rodzaju uzależnień.</p> <p>Brak aspiracji do podnoszenia kwalifikacji zawodowych wśród klientów pomocy społecznej.</p> <p>Dziedziczenie bezrobocia i wyuczonej bezradności.</p> <p>Niski przyrost naturalny.</p> <p>Rosnąca liczba osób starszych wymagających opieki.</p> <p>Niska aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych.</p> <p>Bierność osób będących świadkami przemocy w rodzinie.</p> <p>Konkurencyjne działania gmin sąsiadujących starających się przyciągnąć inwestorów, turystów oraz fundusze zewnętrzne.</p> <p>Nadmierna biurokracja.</p> <p>Znacząca skala nielegalnego zatrudnienia.</p> <p>Występowanie trudności opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach.</p> <p>Nakładanie na samorządy dodatkowych zobowiązań bez zapewniania źródeł finansowania.</p> <p>Stereotypy w wizerunku pomocy społecznej.</p> <p>Brak wolontariuszy świadczących pomoc osobom wymagającym wsparcia.</p>

Gmina Lisewo ma duże zasoby zarówno jeżeli chodzi o ludzi, jak i infrastrukturę. Umiejętnie korzysta ze środków wewnętrznych, jak i zewnętrznych w celu aktywizowania społeczności lokalnej oraz podejmowania działań rozwojowych. Z jednej strony ma problemy typowe dla społeczności wiejskiej tj. duże odległości, brak komunikacji, zakorzenione wzorce rodzinne. Z drugiej strony boryka się z problemami zmieniającej się struktury społecznej, która zmierza ku rozwojowi ekonomicznemu, któremu towarzyszą nowe problemy społeczne jakimi jest m.in. konieczność zapewnienia opieki osobom starszym, wzrost patologii społecznych tj. alkoholizmu, przemocy, czy bycia w ukryci osób ze szczególnymi potrzebami.

W związku z powyższym istotne jest zdawanie sobie sprawy z zagrożeń przy jednoczesnym wykorzystaniu szans jakie na nas czekają.

7. Cele strategiczne oraz kierunki działań

1. Gmina Lisewo zapewnia dobry start dzieciom i młodzieży

Kierunki działań

Młodzi rodzice wracają do pracy, czyli zapewnienie opieki dla dzieci rodziców powracających do pracy.

Opieka w przedszkolach dopasowana do potrzeb rodziców i dzieci.

Szkoła na miarę XXI wieku – nauka przez działanie, co w szkole po szkole

Atrakcyjna oferta zajęć wynikająca z potrzeb dzieci i młodzieży – wzmocnienie kompetencji społecznych u dzieci.

2. Gmina Lisewo zapewnia opiekę i ochronę zdrowia swoim mieszkańcom

Kierunki działań

Wysoki standard usług pomocy społecznej.

Polepszenie sytuacji osób z problemami psychicznymi i z niepełnosprawnościami.

Rozwój mieszkalnictwa socjalnego.

Doradztwo i profilaktyka antyalkoholowa oraz antynarkotykowa.

3. W Gminie Lisewo jest bezpiecznie

Kierunki działań

Spadek liczby przestępstw i wykroczeń o 20% w stosunku do roku 2020.

Zmniejszenie zjawiska przemocy domowej w stosunku do roku 2020 o 10%.

Wzrost poziomu wiedzy na temat zasad bezpieczeństwa i sposobów zachowania się w trudnych sytuacjach wśród dzieci i dorosłych.

4. Gmina Lisewo jest przyjazna i chce się tu mieszkać

Kierunki działań

Stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy.

Gmina Lisewo jest ładna i jest tu dokąd pójść

Działania na rzecz rozwoju budownictwa mieszkalnego

5. Gmina Lisewo jest aktywna obywatelsko

Kierunki działań

Gmina Lisewo stwarza warunki dla rozwoju organizacji pozarządowych i grup nieformalnych.

Rozwój sieci wolontariatu.

8. Szczegółowy opis działań

1.	Gmina Lisewo zapewnia dobry start dzieciom i młodzieży	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Okres realizacji	Szacowany koszt	Źródła finansowania
1.1.	Młodzi rodzice wracają do pracy, czyli zapewnienie opieki dla dzieci rodziców powracających do pracy			500 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe, środki własne osób fizycznych
Zadanie nr 1	Utrzymanie w gminie żłobka lub innej formy opieki nad dziećmi do lat trzech	UG, Szkoły, osoby prywatne	2022 - 2030		
1.2	Opieka w przedszkolach dopasowana do potrzeb rodziców i dzieci			400 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 2	Zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w przedszkolach dla wszystkich chętnych	Szkoła, UG	2022 – 2030		
Zadanie nr 3	Zapewnienie odpowiedniej liczby godzin pracy specjalistów w przedszkolach	Szkoła			
Zadanie nr 4	Włączanie dzieci z niepełnosprawnościami do zajęć z rówieśnikami	Szkoła			
1.3	Szkoła na miarę XXI wieku – nauka przez działanie, co w szkole po szkole			210 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 5	Zapewnienie odpowiedniej liczby godzin pracy specjalistów w szkołach,	Szkoła, UG	2022 - 2030		
Zadanie nr 6	Realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych,	Szkoła, GOPS, organizacje pozarządowe			
Zadanie nr 7	Prowadzenie zajęć świetlicowych odpowiadających potrzebom dzieci i rodziców,	Szkoła,			
Zadanie nr 8	Stworzenie przestrzeni w szkole sprzyjającej dziecku	Szkoła, UG			

1.4	Atrakcyjna oferta zajęć wynikająca z potrzeb dzieci i młodzieży – wzmocnienie kompetencji społecznych u dzieci			100 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 9	Stworzenie atrakcyjnej oferty zajęć przez instytucje kulturalne na terenie Gminy.	Biblioteka, UG, organizacje pozarządowe, osoby prywatne	2022 - 2030		
Zadanie nr 10	Realizacja programów profilaktycznych wzmacniających kompetencje społeczne.	GOPS, GKPiRPA			
2.	Gmina Lisewo zapewnia opiekę i ochronę zdrowia swoim mieszkańcom	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Okres realizacji	Szacowany koszt	Źródła finansowania
2.1	Wysoki standard usług pomocy społecznej			1 500 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 11	Dostosowanie techniczne obiektów do realizowanych zadań	UG	2022 - 2030		
Zadanie nr 12	Zapewnienie opieki osobom starszym i zależnym	GOPS, GOZ, NGO			
Zadanie nr 13	Wykwalifikowana kadra pomocowa	GOPS,UG, GOZ, GKPiRPA			
Zadanie nr 14	Realizacja programów profilaktycznych, terapeutycznych i integracyjnych	GOPS, ZI, GKPiRPA, UG, NGO			
Zadanie nr 15	Współpraca między instytucjonalna.	ZI, GKPiRPA, Szkoły, GOZ, Policja			

2.2	Polepszenie sytuacji osób z problemami psychicznymi i z niepełnosprawnościami			500 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 16	Realizacja programów rządowych skierowanych do osób z problemami psychicznymi i z niepełnosprawnościami.	GOPS, NGO	2022 - 2030		
Zadanie nr 17	Zapewnienie dostępności instytucji publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.	UG			
Zadanie nr 18	Podnoszenie świadomości społecznej w zakresie potrzeb i tolerancji	GOZ, GOPS, NGO			
Zadanie nr 19	Rozwój integracyjnych oddziałów szkolnych i przedszkolnych	Szkoły			
2.3	Rozwój mieszkalnictwa socjalnego			500 000,00	Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 20	Zwiększenie liczby lokali socjalnych.	UG	2022 - 2030		
Zadanie nr 21	Remont i bieżące utrzymanie lokali socjalnych będących obecnie w zasobach Gminy	UG			
2.4	Doradztwo i profilaktyka w zakresie uzależnień oraz przemocy w rodzinie			100 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 22	Realizacja opracowanych programów profilaktyki	GOZ, UG, GKPiRPA, GOPS	2022 - 2030		
Zadanie nr 23	Dostęp do poradnictwa rodzinnego, prawnego	GOZ			
Zadanie nr 24	Dostęp do wsparcia psychologicznego, terapeutycznego	GOZ, GOPS, GKPiRPA			

3.	W Gminie Lisewo jest bezpiecznie	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Okres realizacji	Szacowany koszt	Źródła finansowania
3.1	Spadek liczby przestępstw i wykroczeń				
Zadanie nr 25	Zintensyfikowanie działań prewencyjnych policji (w tym dzielnicowego) poprzez dodatkowe akcje informacyjne i edukacyjne	UG, Policja	2022 - 2030	100 000,00	Środki krajowe
Zadanie nr 26	Zwiększenie liczny patroli policyjnych – szczególnie w okresie letnim	Policja			
3.2	Zmniejszenie zjawiska przemocy domowej w stosunku do roku 2020 o 10%				
Zadanie nr 27	Wzrost świadomości społecznej wśród dzieci i dorosłych	Szkoły, GOPS, ZI, GKPiRPA, Policja	2022 - 2030	100 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 28	Kierowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjnych	ZI, Policja			
Zadanie nr 29	Wzmacnianie pozytywnych wzorców w rodzinie	Szkoły, GOPS, ZI, GKPiRPA			
3.3	Wzrost poziomu wiedzy na temat zasad bezpieczeństwa i sposobów zachowania się w trudnych sytuacjach wśród dzieci i dorosłych				
Zadanie nr 30	Uatrakcyjnienie zajęć w szkołach z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa	Szkoła, Policja, NGO	2022 - 2030	50 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 31	Propagowanie numerów alarmowych i reguł ich używania	Szkoła, UG, GOPS, Policja, NGO			
Zadanie nr 32	Podnoszenie wiedzy społeczeństwa na zebraniach wiejskich	UG, GOPS			

4	Gmina Lisewo jest przyjazna i chce się tu mieszkać	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Okres realizacji	Szacowany koszt	Źródła finansowania
4.1	Stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy			200 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 33	Stworzenie przyjaznych warunków dla firm istniejących i nowopowstałych	UG	2022 - 2030		
Zadanie nr 34	Realizacja projektów i programów w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców	UG, GOPS, NGO			
4.2	Gmina Lisewo jest ładna i jest tu dokąd pójść			1 000 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 35	Budowa nowych i modernizacja istniejących obiektów i miejsc spotkań	UG	2022 - 2030		
Zadanie nr 36	Poprawa estetyki miejscowości na terenie Gminy	UG			
Zadanie nr 37	Rozwój terenów zielonych i eksponowanie warunków przyrodniczych	UG			
4.3	Działania na rzecz rozwoju budownictwa mieszkalnego			3 500 000,00	UE, Budżet Gminy, środki krajowe
Zadanie nr 38	Uchwalenie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego dla min. 50% powierzchni gminy	UG	2022 - 2030		
Zadanie nr 39	Powołanie SIM – Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej	UG			

5.	Gmina Lisewo jest aktywna obywatelsko	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Okres realizacji	Szacowany koszt	Źródła finansowania
5.1	Gmina Lisewo stwarza warunki dla rozwoju organizacji pozarządowych i grup nieformalnych			50 000,00	Budżet Gminy, środki krajowe, UE
Zadanie nr 40	Wspieranie powstawania i rozwoju organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych	UG, NGO	2022 - 2030		
5.2	Rozwój sieci wolontariatu			100 000,00	Budżet Gminy, środki krajowe, UE
Zadanie nr 41	Wspieranie powstawania i rozwoju wolontariatu na terenie gminy	UG, GOPS, Gminna Biblioteka, NGO, Szkoły	2022 - 2030		
Zadanie nr 42	Promocja i kształtowanie postaw obywatelskich wśród mieszkańców	UG, GOPS, Gminna Biblioteka, NGO, Szkoły			

9. Koszty wdrożenia Strategii

Szacowany koszt wdrażania w okresie 2022 – 2030

Lp.	Cel strategiczny	Koszt w zł
1.	Gmina Lisewo zapewnia dobry start dzieciom i młodzieży	1 210 000,00
2.	Gmina Lisewo zapewnia opiekę i ochronę zdrowia swoim mieszkańcom	2 600 000,00
3.	W Gminie Lisewo jest bezpiecznie	250 000,00
4.	Gmina Lisewo jest przyjazna i chce się tu mieszkać	4 700 000,00
5.	Gmina Lisewo jest aktywna obywatelsko	150 000,00
Razem		8 910 000,00

10. Monitoring Strategii

Warunkiem urzeczywistnienia wizji i celów Strategii jest odpowiedni monitoring jej realizacji. Może się także zdarzyć tak, że konieczne będą korekty w dokumencie. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2022-2030 będzie monitorowana w cyklu pięcioletnim. Monitoring Strategii będzie opierał się o zestaw wskaźników dla każdego z celów strategicznych.

Pozyskanie informacji na temat realizacji poszczególnych celów będzie zadaniem odpowiednich referatów i jednostek organizacyjnych. Źródła, z których pracownicy będą czerpać dane to przede wszystkim:

- ✓ system statystyki publicznej (Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Statystyczny, System Analiz Samorządowych, Powiatowy Urząd Pracy w Chełmnie),
- ✓ system gminnych ewidencji (wewnętrzne systemy Urzędu Gminy w Lisewie, dane jednostek organizacyjnych),
- ✓ dane pozyskane od służb różnego szczebla, np. policja, straż pożarna,
- ✓ informacje będące w dyspozycji przedsiębiorstw i firm realizujących działalność biznesową na obszarze gminy,
- ✓ informacje pochodzące z badań własnych (np. uzyskane na podstawie ankiet, z sondaży, z prowadzonych konsultacji itd.).

Gmina Lisewo będzie tworzyć warunki do kreowania konkretnych rozwiązań na rozwój lokalny poprzez inicjowanie i moderowanie dialogu między zainteresowanymi stronami. Zostaną opracowane roczne plany działania oraz zasady realizacji poszczególnych inicjatyw w ramach Strategii.

Przyjmuje się, że proces wdrażania dokumentu będzie następował jednocześnie z obserwacją zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Lisewo oraz uwarunkowań i trendów występujących w otoczeniu. Mogą one bowiem zadecydować o konieczności wprowadzenia zmian w dokumencie.

Wskaźniki monitorowania Strategii:

Numer i nazwa Celu strategicznego	Wskaźnik 1	Wskaźnik 2	Wskaźnik 3
1. Gmina Lisewo zapewnia dobry start dzieciom i młodzieży	Odsetek dzieci w przedszkolach w stosunku do liczby dzieci w wieku przedszkolnym	Edukacyjna Wartość Dodana dla gminy Liczba dzieci korzystająca z zajęć pozalekcyjnych w stosunku do ogólnej liczby dzieci uczęszczających do szkół gminnych	Odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym w gminie
2. Gmina Lisewo zapewnia opiekę i ochronę zdrowia swoim mieszkańcom	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba godzin pracy specjalistów w gminie Lisewo w roku	Odsetek seniorów otoczonych gminnym systemem opieki nad seniorami w stosunku do wszystkich seniorów mieszkających w gminie
3. W gminie Lisewo jest bezpiecznie	Liczba przestępstw Liczba wykroczeń	Liczba zdarzeń/wypadków komunikacyjnych Liczba osób, które straciły życie lub zdrowie w wyniku pożaru lub innego wypadku	Liczba założonych Niebieskich Kart
4. Gmina Lisewo jest przyjazna i chce się tu mieszkać	Liczba osób bezrobotnych w gminie	Liczba zakładów pracy na terenie gminy	Procentowy udział terenów zielonych w ogólnej powierzchni terenów będących w zasobach gminy
5. Gmina Lisewo jest aktywna obywatelsko	Liczba wolontariuszy	Liczba organizacji pozarządowych na terenie Gminy Lisewo	Liczba akcji, w które włączają się wolontariusze

11. Zdanie podsumowujące

Realizacja zapisów zawartych w niniejszym dokumencie będzie wymagała ścisłej współpracy wielu podmiotów zarówno na poziomie gminnym, jak i ponadgminnym. Osiągnięcie zaplanowanych wskaźników będzie możliwe jedynie przy pełnym zaangażowaniu wszystkich instytucji, organizacji społecznych i gospodarczych oraz społeczności lokalnej.

Co ważne, szeroko rozumiana polityka i pomoc społeczna będą zapewne podlegać dalszym zmianom. Dlatego Strategia jest dokumentem otwartym, który może i powinien być modyfikowany oraz aktualizowany w zależności od sytuacji, ale także od potrzeb.

Dokument określa ramy działalności gminy na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, ale w dużej mierze zwraca się uwagę na profilaktykę wśród dzieci i młodzieży która ma przede wszystkim zapobiegać ich powstawaniu w przyszłości. Rozbudowana siatka celów strategicznych, operacyjnych i konkretnych kierunków działań uwzględnia zasadnicze obszary życia społecznego, na które powinien oddziaływać samorząd.

Podmioty społeczne powinny uświadamiać mieszkańców i władze, że budowanie kapitału ludzkiego jest jednym z najlepszych sposobów na walkę z obecnymi zagrożeniami. To też bardzo dobre narzędzia do rozwiązywania wielu problemów i przeciwdziałania im. Natomiast koszty zaniechania tego typu inwestycji mogą okazać się zgubne dla lokalnej społeczności i konkretnych jej przedstawicieli. Budowa dróg, kanalizacji, świetlic, czy boisk przynosi co prawda natychmiastowe (i wręcz namacalne korzyści), jednak w porównaniu do pozytywnych stron niwelowania problemów społecznych są to zyski ograniczone. Nie infrastruktura jest więc najważniejsza, a ludzie.

Kierunki i zadania wskazane do realizacji w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lisewo na lata 2022-2030 będą wykonywane w zależności od możliwości finansowych samorządu (środki własne), a także dostępności dofinansowań zewnętrznych.

Realizacja Strategii zaowocuje minimalizacją zdiagnozowanych negatywnych zjawisk społecznych oraz systematyczną poprawą jakości życia mieszkańców Gminy Lisewo. Dokument, uwzględniając potrzeby każdego mieszkańca, poprowadzi do realizacji przyjętej Misji.

Kierownik GOPS w Lisewie
mgr Monika Kowal

Lisewo, 2021 r.

12) Zespół ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Zespół ds. opracowania Strategii został powołany Zarządzeniem Nr 46/2020 Wójta Gminy Lisewo z dnia 15 września w sprawie powołania członków Zespołu do prac nad utworzeniem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lisewo na lata 2021-2030.

W toku prac nad dokumentem ze względu na złożoną tematykę opracowania w działalność Zespołu włączyły się dodatkowe osoby, co wpłynęło pozytywnie na jego treść.

Wobec powyższego Zespół pracował w następującym składzie:

1. **Monika Kowal** – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lisewie
- **Koordynator**
2. **Jakub Kochowicz** – Wójt Gminy Lisewo
3. **Katarzyna Gostkowska** – Sekretarz Gminy Lisewo
4. **Gabriela Strzelec – Kochowicz** – Pracownik socjalny w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Lisewie, członek GKPiRPA
5. **Monika Marszałek** – Pracownik socjalny w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Lisewie
6. **Monika Maćkowska** – Urząd Gminy w Lisewie - Stanowisko ds. planowania i współpracy z jednostkami pomocniczymi
7. **Agnieszka Dalke** – Urząd Gminy w Lisewie - Z-ca Wójta Gminy Lisewo, insp. ds. pozyskiwania funduszy zewnętrznych i promocji gminy
8. **Angelika Lewandowska** – Urząd Gminy w Lisewie - podinsp. ds. oświaty, kultury i sportu, członek GKPiRPA
9. **Beata Brzozowska** – Przedstawiciel ochrony zdrowia – Gminny Ośrodek Zdrowia w Lisewie
10. **Wojciech Dalke** – Posterunek Policji w Lisewie – Dzielnicowy Gminy Lisewo
11. **Emilia Piasecka** – Prezes Stowarzyszenia Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie

Autorzy niniejszego dokumentu dziękują wszystkim, którzy jakkolwiek przyczynili się do jego powstania. Przede wszystkim dziękujemy za udostępnienie danych niezbędnych do rzetelnej oceny aktualnej sytuacji społecznej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lisewie
ul. Toruńska 15
86 - 230 Lisewo

E-mail: gops@lisewo.com

Tel.: 56 676 85 10

Kom.: 535 031 846